

METSONLEHTIÄ

Etelä-Suomen metsien monimuotoisuusohjelman (METSO) uutiskirje
Julkaisijat: Maa- ja metsätalousministeriö ja ympäristöministeriö

Nro 5/2007

16. 11. 2007

METSO II ALKAA HAHMOTTUA - SEMINAARISTA PALAUTETTA TYÖRYHMÄLLE

Etelä-Suomen metsien monimuotoisuusohjelman (METSO) jatkoa valmisteleva työryhmä esitteli näkemyksiään METSO II:sta (2008-2016) sidosryhmille tarkoitettussa seminaarissa 7.11.2007. Työryhmän hahmotelman mukaan Etelä-Suomen metsien monimuotoisuutta turvattaisiin seuraavien kymmenen vuoden aikana pääpiirteissään niillä keinoilla, joita on testattu nykyisen METSO:n kokeiluhankkeissa. Toimet kohdistuisivat sekä suojelun verkoston parantamiseen että talousmetsien monimuotoisuuden lisäämiseen.

Toimiviksi todetut, metsänomistajien vapaaehtoisuuteen perustuvat suojelukeinot ovat työryhmän näkemyksen mukaan tulleet jäädäkseen.

Kaikki keinot yhdeltä luukulta

Työryhmän näkemyksen mukaan vapaaehtoisuuteen perustuvat suojelukeinot voitaisiin yhdistää yhdeksi kokonaisuudeksi, 'luonnonarvojen kaupaksi', joka toimisi kysynnän ja tarjonnan pohjalta vaihdellen alueellisten ekologisten tarpeiden mukaan. Luonnonarvojen kauppaa toteutettaisiin ympäristö- ja metsätalouden viranomaisten sekä metsänhoitoyhdistysten yhteistyönä.

Keinojen rahoituksessa sovellettaisiin kestävän metsätalouden rahoituslain ja luonnonsuojelulain periaatteita. Luonnonsuojelulain nojalla rahoitettavat yksityiset luonnonsuojelualueet, määräaikaiset suojelusopimukset ja vapaaehtoiset maakaupat tähtäisivät kohteiden pysyvään tai pysyväisluonteiseen suojeluun. Kestävän metsätalouden rahoituslailla rahoitettavien ympäristöarvosopimusten (ympäristötuki ja luonnonarvokauppa) ja metsäluonnonhoitohankkeiden tavoitteena olisi puolestaan ensisijaisesti muuttuvien, hoitoa vaativien tai metsätaloustoimien ohella säilytettävien luontoarvojen turvaaminen.

Valintakriteerit kattavammiksi

Pysyvästi tai määräaikaisesti suojeltavien kohteiden valinnan on kaavailtu tapahtuvan aiempaa kattavampien luonnonsuojelubiologisten kriteerien perusteella. Uusina elinympäristöinä mukaan ehdotetaan otettavaksi muun muassa pienvesiä ja rämeitä, uhanalaisten lajien esiintymiä sekä kohteita, joiden

ANTTI KOTISAARI

METSO:n valmistelutyöryhmän sai runsaasti rakentavaa palautetta tarkkaavaiselta ja aktiiviselta yleisöltä.

luonnonarvot ovat vasta kehittymässä tai joita pitää aktiivisesti kehittää. Talousmetsissä haluttaisiin edistää kohteiden kytkeytyneisyyttä esimerkiksi tukemalla luonnonhoidollisia kulotuksia tai suosituksia runsaampaa säästöpuiden jättöä erityisesti kulotusten yhteydessä.

Kriteerien avulla luonnonarvojen kauppaa voitaisiin myös suunnata metsien monimuotoisuuden kannalta tärkeille painopistealueille, joilla metsänomistajille markkinoitaisiin tarjouspyyntöjä halutuista luonnonarvoista.

Yksityismaiden talousmetsien luonnonhoitoon uusia mahdollisuuksia

Talousmetsien luonnonhoidon suositukset uudistettiin viime vuonna ja niiden sisältö vastaa jo nykyisellään

hyvin METSON tavoitteita. METSO II:ta varten talousmetsien luonnonhoitoon on esitetty uusia, ekologisesti tehokkaita toimenpiteitä, joista aiheutuvat lisäkustannukset korvattaisiin metsänomistajille.

Taloustmetsissä tavoitteena on turvata ja parantaa luontoarvoja monimuotoisuudelle tärkeissä elinympäristöissä, kuten pienvesien lähiympäristöissä, lehdossa ja korvissa sekä lisätä monimuotoisuudelle tärkeiden rakennepiirteiden määrää. Uutena kohteena esitetään arvokkaiden luontotyyppien, kuten karukkokankaiden luonnonhoitoa.

Enemmän tehoa nykyisistä suojelualueista

Valtion metsissä on tavoitteena parantaa nykyisen suojelualueverkon toimivuutta, tehokkuutta ja edustavuutta. Tämä tapahtuisi muun muassa jatkamalla luonnon ennallistamis- ja hoitotoimia suojelualueilla ja tarkistamalla alueiden rajauksia ekologisten kriteerien pohjalta. Tietopohjaa on tarpeen parantaa muun muassa keräämällä lajistotietoa luonnonsuojelualueilta. Esillä on myös kysymys suojelualueverkoston parantamisesta.

Metsähallituksen taloustmetsissä korostuisi monimuotoisuusarvojen tuottaminen ja vaaliminen aktiivisin toimenpitein sekä turvattavien elinympäristöjen kirjon monipuolistaminen. Moneen hankkeeseen voitaisiin liittää tutkimusta, joka tuottaa tietoa toimenpiteiden kustannuksista ja hyödyistä.

Toimenpiteitä kehitetään edelleen

Toimenpiteitä on toteutusaikana tarkoitus kehittää tutkimuksen ja seurannan perusteella. Hyvä tietopohja on välttämätön myös varauduttaessa ilmastonmuutoksen ja sen torjuntakeinojen monimuotoisuusvaikutuksiin.

Esillä on myös ehdotuksia, jotka toteutuessaan parantaisivat metsäluonnon monimuotoisuuteen ja sen turvaamiskeinoihin liittyvää metsänomistajien neuvontaa, ammattilaisten koulutusta ja viestintää yleensä.

METSO II ja KMO kulkevat rinnakkain

Tekeillä olevan Etelä-Suomen metsien monimuotoisuuden toimintaohjelman tavoitteena on pysäyttää metsäisten luontotyyppien ja metsälajien taantuminen ja vakiinnuttaa luonnon monimuotoisuuden suotuisa kehitys vuoteen 2016 mennessä. METSO II ja Kansallinen Metsäohjelma 2015:ttä (KMO) on valmistettu rinnakkain ja ne täydentävät toisiaan. METSO turvaa monimuotoisuutta niin taloustmetsissä kuin suojelualueillakin, KMO puolestaan painottaa metsätalouden vesiensuojelua. KMO 2015 ja METSO II on tarkoitus viedä Valtioneuvoston käsittelyyn samanaikaisesti.

Määrä indikaattori, monimuotoisuus tavoite

Keskustelussa Pentti **Lähteenoja** maa- ja metsätalousministeriöstä korosti, että metsäsektorin kilpailukyvyyn 'kova ydin' on runsaat, elinvoimaiset ja monimuotoiset
(jatkuu takasivulla)

LUONTOTYYPPIEN UHANALAISUUDEN ARVIOINTI VALMISTUMASSA

Suomen luontotyyppien uhanalaisuuden arviointi on valmistumassa. Varsinainen arviointityö saadaan valmiiksi vuoden 2007 aikana ja tulokset julkistetaan ensi vuoden alussa, kun arviointiraporttien kokoaminen ja kirjoitustyö valmistuu. Suomen luontotyypit arvioidaan nyt ensimmäistä kertaa. Vastaavia arvioita on tehty muutamissa Euroopan maissa. Suomessa luontotyyppien uhanalaisuuden arviointi käynnistettiin esiselvityksellä keväällä 2003 ja varsinainen arviointi alkoi 2005.

Metsäiset ja soiset luontotyypit ovat saaneet runsaasti huomiota osakseen ja hankkeessa tuotettua tietoa on pyritty saamaan jo etukäteen mm. METSO II:n valmistelun tarpeisiin.

Uhanalaisuusarviot perustuvat useisiin aineistoihin. Eri luontotyyppiryhmissä tausta-aineistojen saatavuudessa on suuria eroja. Metsien ja soiden osalta käyttökelpoisia aineistoja on kuitenkin runsaasti. Niistä laajimpia ovat olleet valtakunnan metsien inventointien aineistot (VMI 1, 3, 5 ja 9), joista on tehty hanketta varten uusia laskentoja.

Muita ovat Metsähallituksen luontotyyppikartoitusten aineistot, yhteenvedot metsäkeskusten metsäsuunnitteluaineistoista, ns. METE-kartoitusten (metsien erityisen tärkeät elinympäristöt) yhteenvetotulokset, luonnonsuojelulain luontotyyppien inventointiaineistot sekä Natura 2000 -tietokanta. Valmiiden aineistojen lisäksi tietoa on hankittu paikkatietoanalyysillä, erillisillä tietolähteillä ja asiantuntija-arvioilla.

Arviointihanke on ollut mittava. Sen laatimiseen on osallistunut noin 90 tutkijaa, jotka edustavat laajaa kirjoa eri luontotyyppiryhmien asiantuntijoita. Mukana on useiden tutkimus- ja asiantuntijalaitosten väkeä sekä muita luontotyyppiasiantuntijoita. Työtä koordinoi Suomen ympäristökeskus.

Hankkeen tuloksena saadaan uhanalaisuusarvioiden lisäksi luontotyyppiluokat ja niiden kuvaukset sekä yleispiirteiset levinneisyyskartat. Luontotyyppikuvaukset pyritään saamaan opetusmateriaaliksi metsäalan ja luonnontieteen koulutukseen.

Ultraemäksiset luontotyypit ovat ravinne- ja kasvuoloiltaan ääreviä johtuen serpentiinikivilajista (musta kivi kuvan keskellä).

PUTTE-TULOKSET ESITETÄÄN TAMMIKUUSSA 2008

Puutteellisesti tunnettujen ja uhanalaisten metsälajien tutkimusohjelman (PUTTE) tuloksia vedetään parhailaan yhteen ja ohjelman päätösseminaari järjestetään 15.-16.1. 2008 Suomen ympäristökeskuksessa. Suomelle uusia lajeja on löytynyt yli 1400, joista tieteelle uusina on kuvattu 182. Maallemme uudet lajit eivät ole uusia tulokkaita, vaan ne ovat eläneet metsissämme todennäköisesti hyvin pitkään, mutta ne on havaittu vasta nyt.

PUTTEn tavoitteena on vahvistaa uhanalaisarvioinnin tietopohjaa. Tietoa on kerätty tiiviissä yhteistyössä uhanalaisarvioinnin eliöryhmien kanssa. Vuoden 2010 Suomen ns. "punaiseen kirjaan", jossa luetellaan mm. maan uhanalaiset ja harvinaiset lajit, saadaan ohjelman ansiosta mukaan kokonaan uusia eliöryhmiä kuten sienisäasket, ripsiäiset, mäkärät ja kiilukärpäset. Monista eliöryhmistä, esimerkiksi hämähäkeistä ja helttasienistä, voidaan arvioida huomattava määrä uusia lajeja elintapa- ja levinneisyystietojen kartuttua. Monet aiemmin puutteellisesti tunnetut lajit on voitu nyt todeta elinvoimaisiksi, ja toisaalta monien uhanalaisiksi luokiteltujen lajien uhanalaisuuden syyt ovat tarkentuneet.

Yksi ohjelman tavoite on julkaista suomenkielistä määrittäjäkirjallisuutta uusista eliöryhmistä. Kirjallisuus

innostaa harrastajia uusien eliöryhmien tarkkailuun ja tiedonkeruuseen. Tähän mennessä ovat ilmestyneet seuraavat teokset: Käävät – puiden sienet (Niemelä 2005), Pohjoisen Euroopan yökkösten toukat vol. 1 (Ahola & Silvonen 2005), Suomen sieniopas (Salo ym. 2006) ja Suomen kukkakärpäset ja lähialueiden lajeja (Haarto & Kerppola 2007). Tekeillä ovat määrittäjäkirjat luteista, kirvoista, kovakuoriaisista, seppämäisistä kuoriaisista ja jalokuoriaisista, pussikoista, makrojäkälästä sekä yökkösten toukkien kirjasarjan kaksi jälkimmäistä osaa.

Tammikuun päätösseminaarissa tullaan esittelemään toinen toistaan mielenkiintoisempia eliöryhmiä. Kansainväliset tutkijat arvioivat PUTTE-ohjelman. Silloin esitellään myös ohjelman tulosten yhteenveto ja keskustellaan tulosten merkityksestä lajistotutkimukselle sekä metsien- ja luonnonsojeluille.

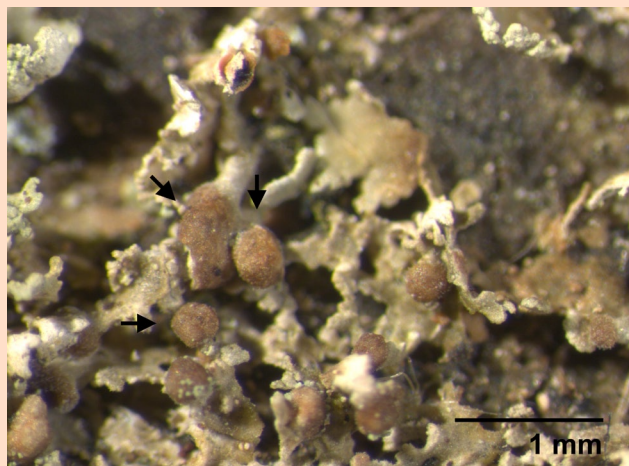
Vuosina 2003-2007 toteutettu PUTTE on 1-1,6 miljoonan euron vuosittaisella rahoituksellaan tähän asti Suomen mittavin panostus lajistotutkimukseen. Se on aktivoinut tutkijat ja harrastajat menestyksekkääseen yhteistyöhön Suomen lajiston, lajien elintapojen ja ympäristövaatimusten sekä levinneisyyden ja runsauden selvittämiseksi. PUTTEn verkkosivut: <http://www.ymparisto.fi/ym/putte>

Torvenhytykkä, uusin lisäys Suomen lajistoon — näin se löytyi!

Kuluvan vuoden heinäkuussa METSO-koordinaattori Kimmo **Syrjänen** ja jäkälätutkija Heini **Hyvärinen** keräsivät Halikon Vaisakon jalopuulehdossa lahoavan puun rungolta äimätorvijäkälää. Kerätessään he huomasivat, että jäkälän sekovarrella kasvoi jonkin toisen sienen ruskeita, alle puolen millimetrin kokoisia itiöemiä.

PUTTE-tutkimusohjelmassa poimuhytyköiden sienisukua tutkiva Emilia **Pippola** määrittä marraskuun ensimmäisellä viikolla sienen ja totesi sen olevan *Tremella cladoniae*, jota ei ole tavattu aiemmin Suomesta. Lajille ehdotetaan suomenkieliseksi nimeksi torvenhytykkää. Laji esiintyy siellä täällä muualla Euroopassa, esimerkiksi Ruotsissa ja Tanskassa. Pienet poimuhytykkälajit tunnetaan kuitenkin hyvin huonosti. Tunnettu levinneisyys on laikuttainen todennäköisesti tiedon puutteen vuoksi.

Sienillä loisivia tai lahoppuilla kasvavia poimuhytyköitä tunnetaan Suomesta 16 lajia, joista seitsemän on löyty-

Torvenhytyköiden itiöemiä nuolien osoittamissa kohdissa. Huomaa mittakaava.

nyt PUTTE-hankkeen aikana. Viimeisimmässä uhanalaisuusarvioinnissa oli mukana vain neljä poimuhytykkää. Lisääntyneen tiedon myötä voidaan nyt arvioida noin kymmenen lajin uhanalaisuus. Kaikki hyvin tunnetut poimuhytykät ovat elinvoimaisia lajeja.

(jatkoa sivulta 2)

metsät. Bernt **Nordman** Natur och Miljöstä esitti, että sosiaaliset ja taloudelliset kriteerit on syytä koota eri pakettiin, ja että suojelupäätökset olisi tehtävä puhtaasti ekologisin kriteerein.

Risto **Mustonen** Luonto-liitosta tahtoi lisää valtionmaita suojeluun ja kyseli lakisääteisen luonnonsuojeluohjelman tarpeen arvioimisen perään, mikä on kirjattu nykyiseen METSOon. Ympäristöministeriön kansliapäällikkö Sirkka **Hautojärvi** vastasi että vastaus suojeluohjelmaan tulee METSO II:ssa. - Valtionmetsiä hallinnoidaan toki eri tavoin, mutta rahaa sekin on, Hautojärvi sanoi. - Eduskunta päättää, toisin kuin yksityismetsistä, hän totesi. Ylitarkastaja Matti **Heikurainen** maa- ja metsätalousministeriöstä esitti perusteluja sille, miksi valtionmetsiä tulee kohdella samanarvoisesti muiden metsänomistajaryhmien kanssa.

Sirkka Hautojärvi sanoi alustuksessaan, etteivät suojelun ja metsätalouden tavoitteet ole vastakkaisia. - Tuottavuusajattelu on tarpeen suojelussakin, koska varoja on rajallisesti. Keinojen on oltava myös joustavia, koska tilanteet vaihtelevat.

Prosenttitavoitteita suojelualueiden määrästä Hautojärvi vierastaa eikä pidä niitä myöskään tehokkaina: "Määrä on enemmänkin yksi indikaattori kuin tavoite. Monimuotoisuus on se tavoite."

Lisätietoja METSOsta:

Ympäristöneuvos Mikko Kuusinen, ympäristöministeriö, p. 020 490 7113 tai 050 345 0582, mikko.kuusinen@ymparisto.fi

Ylitarkastaja Marjukka Mähönen, maa- ja metsätalousministeriö, p. (09) 160 54626, marjukka.mahonen@mmm.fi

METSO:n verkkosivut: www.mmm.fi/metso tai www.ymparisto.fi/metso